

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI
PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, ISTANBUL UNIVERSITY

İSLÂM TETKİKLERİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

(REVIEW OF THE INSTITUTE OF ISLAMIC STUDIES)

Müdür — Editor
Prof. M. Tayyib GÖKBİLGİN

CİLD—VOLUME : IV.

CÜZ — PARTS : 3 - 4

1971

Edebiyat Fakültesi Basımevi

İSTANBUL

1971

İtalya Kütüphanelerindeki bazı İslâmî ve Türkçe Yazmalar

II

M. Tayyib GÖKBİLGİN

İslâm tetkikleri Enstitüsü Dergisinin Cilt II., Cüz 2-4 (1960) de, vaktiyle yayınladığımız bir makalede İtalya Kütüphanelerindeki araştırmalarımız sırasında rastladığımız bazı İslâmî yazmalar üzerinde açıklamalar yapmış, fakat çeşitli nedenlerle makaleye devam ederek tamamlayamamıştık. Şimdi bu imkânı elde ettiğimiz cihetle bu konudaki diğer yazmaları, ayrıca genellikle tarih, kültür ve medeniyetimizle ilgili türkçe yazmaları da söz konusu ederek, tanıtmak istiyoruz.

Makalemize Venedik'deki San Marko (Biblioteca Marciana) kitaplığı yazmalarından başlamış, 10 tanesini tanıtmışık ki, diğerlerini de şöylece sıralayabiliriz :

11. Katalogda (Catalogo dei Codici Orientali) codex CCXCII Manuscripti Orientali 292, Legato Emilio Teza Collocazione 12096 numarada gösterilen كتاب دةأق الاخبار في الاحاديث eseri Hamza b. Yûsuf b. Halife tarafından yazılmıştır. Katalogda şu İtalyanca açıklama vardır : « Traduzione Turca non menzionata altrove, del testo arabo de scritti in catal. Berlin No. 2777 - 2780 ». Yazma eskidir ve harekelidir; ancak telif veya istinsah tarihi yoktur. İşaret edildiği gibi 1400 tarihinde yazılmış olması akla yakın görünmez. Diğer bir kâğıtta, sahibinin Venedikli Antonio Benetti olduğu ve tarihin de h. 1093 olduğu yazılıdır:

« صاحب و مالك انطون بنى و نديكى ادام الله تعالى تاريخ بيك طقسان اوچ »

Muhtevası arasında, nikâhın faziletinden ve avretin erine karşı vecibelerinden bahsedilmekte, bir çok fıkralar anlatılmaktadır.

12. «Katalogo dei Codici Orientali No: 181, cod, MDCCCXLVII. Mss. Italiani Collocazione 9617» olarak işaret edilen yazmada ilginç bir mektup görülmektedir. Bu, «Abdurrahman Ağây-ı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî» tarafından «Kefe muhafazasında olan Mustafa Ağa ve sâyr ol havâlide ve iskelelerde olan yeniçeri serdarları ve serdar vekillerine» gönderilen tarihsiz bir mektuptur; fakat Venedik balyosu Jacomo Corsini'den

bahsedildiğine göre XVII. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır. O bölgedeki iskelelere gelecek olan Venedik tüccarlarına ahidnâmeye aykırı taâddî ve tecâvüz yapılmaması hakkında bir emir niteliğindedir.

13. کتاب تواریخ آل عثمان

Katalogda 137 sıra numaralı, cod. XXVIII: 1785/87. «Historia Imperatorum Othomanorum ad Othmano Dynastiya ad Solimanum II. H-959, varak 131». Bu yazmanın Venedik Onlar Meclisi kitaplığından geldiğine dâir şu kayıt vardır : «Mss. Orientali 28 Consiglio dei Dieci a. 1785, Collocazione 87». Başlığı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Başlangıcı «Hikâyette getürmişlerdir kim Âl-i Osmân-i Gazi kim Erdonrul ارطوكرول». Aşık Paşa Zâde, Anonim Tevârih-i Âl-i Osman tarzında basit bir şekilde olayları anlatıyor, h. 959 (1552) senesine kadardır, harekelidir, XVI. yüzyıl yazısı, bâzı imlâ yanlışları vardır. Elkas (ارکاس), Üstulni Belgrad (صوم بيلگراد), Andrea Doria (اندره طورى), Sadrazam İbrahim Paşa (Pargalı)'nin katli hakkında şöyle bilgi vermektedir. «Bu esnâlarda meğer kim İbrahim Paşa'nın mâl-i pâdişâhiye hiyâneti ve memlekete zararı ve frankle muvâzaası duyulup mübarek ramazanın yirmi ikinci çarşamba geces...». Yazmanın harekeli olması dil tarihi bakımından da bir önem kazandırıyor. Bunu, İstanbul'daki balyosların, Venedik Onlar Meclisi üyelerini aydınlatmak maksadıyla, Osmanlı tarihini bir özet halinde yazdırmış olmaları hatıra gelmektedir.

14. «تاریخ خواجه اقدی»، تاج التواریخ

Şi Assemani I., Mss. Orientali No: 92, Nani Giacomo 42. Katalogda 222 sahife olarak gösterilmiş, fakat kitap küçük kıt'ada 90 varaktır. Bir türlü «Selim-nâme» dir, çünkü sâdece Yavuz Sultan Selim devrini kapsamaktadır. Sonu şöyledir :

«کتبه هذا الكتاب محمد بن مصطفي الشهر بالشوفي في سنة بيك اون درت شهر
صفر المظفر في وقت ضحوه كبرا»

Diğer bir Tâcüttevârih parçası 159 sıra numarasında (cod. CXXXIV., Mss. Orientali No : 134, Nani Giovanni 84, Collocazione 58) 82 varaktır ve sâdece h. 783 (1381) tarihine kadar olan olayları muhtevîdir, sondan noksandır, istinsah kaydı yoktur.

15. «تاریخ آل عثمان» De Bellis Turcarum Historia, Turcica 197. Mss. Orientali 30, Ss. Giovannie Paolo 114». Yazma Tâcüttevârih'in birinci cildinin Murad II. devri sonuna kadar olan kısmını kapsamaktadır. Nitekim son kapak sahifesinde «Bu Tevârih-i Âl-i Osman'da merhum

ve mağfur Sultan Orhan babası Gazi Osman ve Ertuğrul'dan ibtidâ olunup Sultan Murad Gazi gazâlarında karar etmiştir» kaydı vardır.

Baştan güzel bir yazı ile başlamış, sonlara doğru bozuk bir yazı ile devam etmiştir. Sondan 19 varak evvel, müstensih, kenara II. Osman'ın şehâdeti olayından mülhem olarak bir not ilâve etmiştir ki, muhtemelen istinsah tarihi o sıralara tesadüf etmiş olmalıdır. Baştan ikinci kapak sahifesinde bâzı beyitler ve imzalar vardır.

16. Aynî Ali Ef. Risâlesi.

«Berardelli, cod. CXIII, Mss. Orientali No: 36, Ss. Giovannie Palolo 113».

Birinci kapak sahifesinde «صورت قنون نامه درگاه عالی کتبه الحقیق علی به ویلايت» «۱۰۲۸ اولونيه» kaydı ve «Kâtib-i Dergâh-ı Âlî» pençesi, ilk sahifenin başında da «Sûret-i Kanun-nâme» yazısı vardır. «De Regimine Omnium regionem Turcarum et de Muniis...».

Matbu Aynî Ali Risâlesindeki başlık (Kavânîn-i Âl-i Osman der hulâsa-i mezâmîn-i defter-i Divan) yoktur, sonunda خاتمة الخاتمة yazısı mevcuttur, fakat muahhar ilâveler yoktur, istinsah tarihi de belirtilmemiştir.

17. تقويم التواريخ (Berardelli) (cod. CXI. Turcarum Historia, siva, Compendium rerum notabilium... Mss. Orientali No: 32, Ss. Giovanni e Paolo 111).

Büyük kıt'ada 38 varaktır, sonunda istinsah tarihi yoktur. Kenarlarında hâşiyeler vardır. Olaylar onar seneye yukarıdan aşağıya, bölünmüştür. Olaylar h. 1060 yılında kalmış, sadrazamlar Gürcü Mehmed Paşaya ve Şeyhülislam 1061 de azledilen Bahâf efendiye kadardır.

18. تقويم التواريخ (Sim. Assemani II. Cod. LXXIX, Mss. Orientali 129, Nani Giacomo 79).

Büyük kıt'ada; olaylar onar seneye bölünmüştür. Sonunda :

«وقع الفراغ من تسويده في اواسط رجب لسنة اثني وسبعين و الف من هجرة من

له العز والشرف على يد العبد الفقير عثمان بن حسن غفر الله لهما و لجمع المؤمنين

19. «تلخيص البيان في قوانين آل عثمان»

(Sim. Assemani I. P. 142, cod. XLI. Turco in 4 grande cart. 1299 - 1683).
تواريخ ملوك آل عثمان

Katalogda bu şekilde gösterilen ve kitaplıkta Mss. Orientali 91, Nani Giacomo 41 de bulunan eser 112 varaktır. Kitabın kapağında şu notlar vardır :

I. Richetta (Ordonnace) del Governo dell'Imperio Ottomano.

II. Storia degli Imperatori Ottomanni, e Governo Politia e militia delle Corse esici. 1683.

Bu yazma, Hezarfen Hüseyin Efendi'nin bir nüshası da Paris'de Bibliothèque Nationale'de bulunan Telhîsülbeyân fî Kavânîn-i Âl-i Osman adlı eseridir. var. 2 de kitabın telifi sebebi ve adı, 13 bâb olarak eserin bölümleri kaydedilmiştir :

1. در بیان ظهور دولت سلاطین آل عثمان و تواریخ ایشان
2. در بیان ابتداء بناء استانبول و آثار قیصره
3. در بیان قوانین دیوان هایون و عادت و قانون...
4. در بیان ایراد خزینة عامرة مقررہ
5. واردات و مصارف و اخراجات اموال..
6. در بیان قوانین خواص میرمیران و امراء و زعماء
7. احوال قپو قولى و تقسیم اصناف عسکر
8. اوجاق ترسانة عامرة و احوال ضابطان
9. قوانین خانان قریم و قوانین سفر هایون
10. قوانین علماء کرام و رسوم برات و احکام
11. نرخه متعلق قوانینی بیان ایدر
12. در بیان معادن و مملحه و قوانین مخصوصه
13. سور هایون و ولیمه عظیمه شاهیه برای ختان

var. 104 de قنون کَرَک و باج در رسوم آق کرمان , daha sonra Kanun-ı dîvan ve Kanun-ı Sancak'dan bahsedilmekte,

var. 106 da

« فصل ثانی لسان بادشاه کردون و قاردن نقل ایله امور سلطنته متعلق ترتیب و آیین

بیانند-در که ذکر اولنور »

denilmekte ve var. 108 r. de son bulmaktadır. Bundan sonra da Lûtfî Paşanın Âsâf-nâme'si nakledilmektedir. Yazmanın istinsah tarihi yoktur, yazısı okunaklıdır.

20. فصول حل وعقد و اصول خرج و نقد

(Assemani Catalogo P. 148, cod. XLIII. Mss. Orientali 93, Nani Giacomo 43). Kitabın başında « Compendio Sterico della dinastio di Âli Efendi » kaydı, ayrıca 1703 de bir kütüphane kitaplarından olduğu ve « Historia Anecdota liber vero rarissimus ac quantivis pretii » notu bulunmaktadır. Katalogda işaret edildiği gibi 33 bölümü kapsamaktadır. Baş tarafta şöyle başlamaktadır :

« Âli Efendi (Mustafa Âli, Gelibolulu) rahmetullah ki ilm-i tarihte... tevârih-i makbule telif etmiştir. İşbu ceride de mastûr dahi anın telifatından Fâtih-i Eğri merhum Sultan Mehmed'in vâlidesine bin yedi senesinde telif edip vermiştir, ismi فصول حل وعقد و اصول خرج و نقد dir. Sonra kitabın fihristi gelmektedir.

Katalogda eserin h. 1068'de yazıldığıнын söylenmesi, son sahifede eser ile ilgili olmayarak ve başka biri tarafından yazılmış olan padişahların cülûsleri ve saltanatları senelerini gösteren cedvelin sonunda ۱۰۶۸ بدست محمد پاشا کورولو سنه ۱۰۶۸ فتح قلعه يانوه (Jenö) olmasından ileri gelse gerektir.

II. PADOVA

1. Biblioteca Seminario codici Orientali, 209 b. b. 2. Proverbi Turcheschi, sec. XVIII, 15 varak. Türkçe darbimeseller, tek-tük arapça, farsça darbimeseller, atasözleri de vardır. İtalyanca tercümeleriyle.

Örnekler :

Topal ördek ile yorga (بورغه) kaz
 Sen bilürsün deyince söz kalmaz
 Bin fikir bir borç eda etmez
 Dilencinin yüzü kara torbası doludur
 Bal tutan parmağın yalar
 Borcun yoğise kefil ol işin yoğise şahid ol

كل منجم كذاب

Deveye sordular san'atın nedir kazzâz tunağından bellidir
 At binenin kılıç kuşananın
 Erenler nakde kılmişlar duâyı
 Devletliye dokun geç fukaradan sakın geç
 Aşçı dükkânında akçana göre kotarırlar
 Her kimin bağı var yüreğinde dağı var
 Mal ıssını söyletir
 Avret evi yapar avret evi yıkar

Kaabil şâkirt üstad olur üstaddan
 Kakma elin kapısını kakmasınlar kapını
 Bozaya bozulmaktan şaraba yıkılmak yeğdir
 Kuşuna göre yuvası aşına göre duası
 Devletliye değnek fakire cerîde

223 darbimesel var, sonu eksik gibi görünüyor.

2. کتاب حدیقه السعدا الفضولی بغدادی رحمة الله علیه

Biblioteca Seminario codici Orientali 212 X. a. s. Alcorani loco esplicata in ling. turcica sec. XVI. Varak numarası yoktur, yazma tamdır ve okunaklıdır, istinsah tarihi kaydedilmemiştir. Sonunda Sultan Süleyman b. Selim Han ve Sokullu Mehmed Paşanın adı kaydedilmektedir, bu yüzden XVI. yüzyıl gösterilmiştir.

3. احدیه

Biblioteca Seminario codici Orientali, 215 b. b. 4. Miscellanea in versi Turchi sec. XVI.

Varak numarası yoktur, fakat tamdır, güzel ve okunaklıdır, hareketlidir. Başında bazı dualar, sonunda da bozuk bir yazı ile iki manzume bulunması bu yazmanın bir mecmua (miscellanea) olduğu kanısını vermiş olsa gerektir.

Baş : Abdürrahim (minyatür başlık içinde) Dinle zât-ı pâki cânî pâkden... hâkden

Sonu : Oldu surette bu mevlûdu resûl
 Mânâda eyler beyan fer'-i-usûl
 Avn-i hakla tamam ettik hemîn
 Hamd edip deriz ki rabbilâlemin.

4. Selimnâme , سلیم نامه , Sücûdî

Biblioteca Seminario, 220 b. b. 4. Storia Ottomano in ling. turcica, sec. XVII.

Yazmanın kapak sahifesinde şu kâğıt vardır :

« Storia Ottomana in Turchesco fu scritta in Constantinopoli l'anno dell 977 ».

Eser baştan bir kaç varak eksiktir. Başlangıç :

« اولمشدر آبا. علوی وامهات سفلی جماله بو قدرتی طفیلی در که بطون کمون ظلمت

آباد و عدمدن ... »

20. فصول حل وعقد و اصول خرج و نقد

(Assemani Catalogo P. 148, cod. XLIII. Mss. Orientali 93, Nani Giacomo 43). Kitabın başında «Compendio Sterico della dinastio di Âli Efendi» kaydı, ayrıca 1703 de bir kütüphane kitaplarından olduğu ve «Historia Anecdota liber vero rarissimus ac quantivis pretii» notu bulunmaktadır. Katalogda işaret edildiği gibi 33 bölümü kapsamaktadır. Baş tarafta şöyle başlamaktadır :

«Âli Efendi (Mustafa Âli, Gelibolulu) rahmetullah ki ilm-i tarihte... tevârih-i makbule telif etmiştir. İşbu ceride de mastûr dahi ann telifatından Fâtiḥ-i Eğri merhum Sultan Mehmed'in vâlidesine bin yedi senesinde telif edip vermiştir, ismi فصول حل وعقد و اصول خرج و نقد dir. Sonra kitabın fihristi gelmektedir.

Katalogda eserin h. 1068'de yazıldığıнын söylenmesi, son sahifede eser ile ilgili olmayarak ve başka biri tarafından yazılmış olan padişahların cülûsleri ve saltanatları senelerini gösteren cedvelin sonunda ۱۰۶۸ فتح قلعه يانوه (Jenö) بدست محمد پاشا کورولو سنه ۱۰۶۸ olmasından ileri gelse gerektir.

II. PADOVA

1. Biblioteca Seminario codici Orientali, 209 b. b. 2. Proverbi Turcheschi, sec. XVIII, 15 varak. Türkçe darbimeseller, tek-tük arapça, farsça darbimeseller, atasözleri de vardır. İtalyanca tercümeleriyle.

Örnekler :

Topal ördek ile yorga (بورغه) kaz
Sen bilürsün deyince söz kalmaz
Bin fikir bir borç eda etmez
Dilencinin yüzü kara torbası doludur
Bal tutan parmağın yalar
Borcun yoğise kefil ol işin yoğise şahid ol

كل منجم كذاب

Deveye sordular san'atın nedir kazzâz tunağından bellidir
At binenin kılıç kuşananın
Erenler nakde kılmışlar duâyı
Devletliye dokun geç fukaradan sakın geç
Aşçı dükkânında akçana göre kotarırlar
Her kimin bağı var yüreğinde dağı var
Mal ıssını söyletir
Avret evi yapar avret evi yıkar

Kaabil şâkirt üstad olur üstaddan
 Kakma elin kapısını kakmasınlar kapını
 Bozaya bozulmaktan şaraba yıkılmak yeğdir
 Kuşuna göre yuvası aşına göre duası
 Devletliye değnek fakire cerîde

223 darbimesel var, sonu eksik gibi görünüyor.

2. كتاب حديقه السعدا الفضولى بقدارى رحمة الله عليه

Biblioteca Seminario codici Orientali 212 X. a. s. Alcorani loco esplicata in ling. turcica sec. XVI. Varak numarası yoktur, yazma tamdır ve okunaklıdır, istinsah tarihi kaydedilmemiştir. Sonunda Sultan Süleyman b. Selim Han ve Sokullu Mehmed Paşanın adı kaydedilmektedir, bu yüzden XVI. yüzyıl gösterilmiştir.

3. احمدیه

Biblioteca Seminario codici Orientali, 215 b. b. 4. Miscellanea in versi Turchi sec. XVI.

Varak numarası yoktur, fakat tamdır, güzel ve okunaklıdır, hareketlidir. Başında bazı dualar, sonunda da bozuk bir yazı ile iki manzume bulunması bu yazmanın bir mecmua (miscellanea) olduğu kanısını vermiş olsa gerektir.

Başı : Abdürrahim (mînyatür başlık içinde) Dinle zât-ı pâki cânı pâkden ... hâkden

Sonu : Oldu surette bu mevlûdu resûl
 Mânâda eyler beyan fer'-i-usûl
 Avn-i hakla tamam ettik hemîn
 Hamd edip deriz ki rabbilâlemin.

4. Selimnâme سليم نامه, Sücûdî

Biblioteca Seminario, 220 b. b. 4. Storia Ottomano in ling. turcica sec. XVII.

Yazmanın kapak sahifesinde şu kâğıt vardır :

« Storia Ottomana in Turchesco fu scritta in Constantinopoli l'anno dell 977 ».

Eser baştan bir kaç varak eksiktir. Başlangıç :

« اولشدر آبا. علوی وامهات سفلی جمله بو قدرتی طفیلی در که بطون کون ظلمت

آباد و عدمدن ... »

aradan yine bir kaç yaprak düşmüştür, varak numarası yoktur, sonu tamdır. Nihâyeti :

« ... ذکر لسان و ورد زبان ای دینوب اصحاب و احبابی خیر و آگاه و دیده دعایه سجودی بنده لرینه نظر و نکاه ایله لر و الحمد لله رب العالمین تمت فی ۲۷ شهر رجب المرجب سنه ۹۷۷ در محروسه قسطنطنیه »

Padova'daki Biblioteca del Seminario kitapları arasında doğu dilleri ile olanlar (codici Orientali) 22 tanedir ki, bunlar içinde ibrânicе olanlar da vardır. Gabrieli, bunların Speroni Alverotti koleksiyonundan geldiğini söyler ve 7 arapça, 1 farsça, 6 tane de türkçe yazmayı zikreder. Diğerleri şunlardır :

5. كتاب الصلوة ، كتاب الطهاره

200 c b. 7 Anonym De purificatione Mahomet in ling. Turcica sec. XVII. arapça.

6. سورة يس ve diğer bâzı sûreler ve duâlar 205 b. b: 7 Preghiere dei Maomettani, Turcica sec. XVI. arapça.

7. علم الاسماء من اجل العلوم (معارف الانوار)

217 b. a. 4 Coso superstizione in ling. turca sec. XVI. Orijinal bir yazmadır. H. 998 tarihindeki mâliki Derviş b. Yahyâ b. Şâhin el-Hanefî olarak görünmektedir.

III. VENEDİK. BIBLIOTECA MECHITARISTA. S. LAZZARO. EX LIBRIS ARTIN PACHA.

1. No : 87 Ahterî Lûgatı

Başı : « قال الفقير العبد للضعيف والحقير ... مصطفى بن شمس الدين

القره حصارى مولداً و الكوثاهى محدداً الشهير بالاخترى »

varak numarası yoktur, tamdır, güveler hayli zarar vermiştir, istinsah tarihi yoktur, müstensih adı da silinmiştir. Her halde XVI. yüzyıla âittir.

2. No : 101 kapağında هایون فال حکایاتی yazılıdır.

هایون نامه veya انوار سهیلی adı ile türkçeye tercüme edilen ahlâkî hikâyeler, 318 varak, ortadan bir kaç yaprak kopuk, noksan, istinsah tarihi yoktur. Sohunda :

« هایون فال دخی رای را بشلیم کبی بو لطائف آخبار و امثالی صحایف اخلاق

و اعماله ثبت ایدوب ... »

3. No : 86 « عنوان العبر وديوان مبتداء الخبر في أيام العرب والعجم والبربر »
İbni Haldun tercümesi, müstensihî Mustafa Fehmi, istinsah tarihi h. 1254.

4. No : 93 « شرح كلستان شمسى »
tamdır, istinsah tarihi yoktur.

5. No : 92 « h.1153 آل عثمان دولتلك فرائجه دولتنه ويرديكى عهدنامه صورتى در »
Sonunda, IV. Murad tarafından h. 1039 tarihinde verilen diğerk bir ahidnâme var.

6. No : 95
Fransa elçisi ile İsveç maslahatgüzârının h. 1209-1210 (1794 - 1795) de Bâbîali'ye verdiği notalar.

Mecmuanın başında şu kâğıt vardır :

« Traduction des notes officielles à la Sublime Porte par l'ambassade de France et de légation de Suède, pendant les années 1209 - 1210 (1794 - 1795) ».

7. No : 85 « قانوننامه سياسيه فرانسويه نك ترجمه سيدر »

1810 yılında yayınlanan kanunun (Medenî Kanun, Cezâ Kanunu) tercümesi, ciltli, varak numarası, istinsah tarihi yoktur.

8. No : 97 « نظامات و حركات عسكريه ترجمه سى »

Sonunda :

« قد وقع الفراغ من تكميل الترجمة و تأليف هذا الكتاب و غيره ربيع الآخر من شهر سنة سبع و ثلثون و مائتين بعد الف من هجرت النبويه ... »

9. No : 94 farsçadır. « شرح كلستان شيخ سعدى »

10. No : 84 « ذيل سير نبوى , Nâbî
Bulak tab'ı 1248.

IV. VENEDİK, BIBLIOTHECA SEMINARII PATRIARCHALIS VENETIARUM (SALA MONICO).

1. Turchia : 726

H. 1113 tarihli Tophâne (İstanbul) kasabası kadısı Elhâc Abdülbâki b. Eşşeyh Hüseyin'in bir hücceti : « Yağ kapamı iskelesine merbut

Venedik mellâhlarından kapudan Giovânni Veled-i Kostantin جوانی ولد قسطنطين سفinesinde müsafiren sâkin hâlâ Şam kal'ası kethudasının pederi Mustafa Ağa b. Mehmed ve mezkûr kapûdan Giovanni'nin topçu-başı Abdülkerim Ağa b. Mehmed Ağa sefinedeki hacıları Şam Trablus iskelesine götürme meselesinden meydana gelen anlaşmazlık hakkında ».

2. No : 726

«İstanbul coştı zuhur eyledi
Din dâvâsındadır kul pâdişâhım
Bu şehir-i muazzam sana neyledi
Din dâvâsındadır İl Pâdişâhım
Ahdimiz bütündür fâriğ olmayuz
Küffâra aslâ haraç vermeyüz
Bu hususta sana belî dimeyüz
Din dâvâsındadır İl Pâdişâhım
Ölürsek şehit kahrsak gazi
Allah'ın emrine cümlemiz râzı
Kızılbaş müftî ol hiylebâzı
Kulların istemez bil Pâdişâhım
Sadre geçübdür Vezirin Râmi
Kurulur meclis nûş eder câmi
İskerlet - oğludur râzhânı
Defterden ismini sil Pâdişâhım
Halife oldur tahtında dura
Divânı kurula sorguç sokuna
Sikkesi basıla hutbe okuna
Kul böyle ister bil Pâdişâhım
İsmim Mehmed'dir mahlasım Rıza
Esir oldum hem çok çektim cezâ
Her ne gelürse kazâya rızâ
Din dâvâsındandır İl Pâdişâhım

Tarih

Cem'olub Meydân-ı lâhma didiler aşka su
düştü tarih râfizîye مات استدرجه (sene 1115 mâh-ı temmuz).

Bilindiği gibi bu manzume 1703 deki ayaklanma, Edirne vak'ası ve Feyzullah Efendi olayı ile ilgili olarak nazmedilmiştir.

3. Turchia No : 726

Saraydaki görevlilerin vazife adları türkçe ve İtalyanca olarak liste halinde (XVIII. yüzyıl) :

«Silâhdar ağa, Çukadar ağa, Hasodalı, hazinedarlı, kilerli, seferli, kapu ağası, kızlar ağası, kahveci-başı, helvacı-başı, kapucular kethüdası, bostancı-başı, binbaşı...».

4. Turchia No : 726

Özü nehrinin yanında Kamanıça ^{قمانیچا} kalesinin tahkimatını gösteren bir kroki, açıklamalar tamamen türkçedir. Muhtemelen Gabrieli'nin, başkasına atfen, bu seminer kütüphanesinde mevcut bulunduğu işaret ettiği 11 Türkçe yazmadan biri de budur.

5. Turchia, mss. 959/29

7 küçük kâğıttan mürekkep güzel yazılı bir takrir, tarih ve imza yoktur. Osmanlı - İran savaşları ve ilişkileri hakkında bilgi verilmektedir. (Discorso nella Lega di Venezia ed Ungheria contro il Turco sec. XVII.).

6. Turchia, mss. 749

Bu dosyada 52 belge vardır, hepsi de XVII. yüzyıla âit balyos ve elçilerin rapor özetlerini kapsayan belgelerdir. 1640 ve 1670 tarihli belgeler de vardır.

7. Turchia No : 600 (İtalyanca yazmalar).

«Breve Cronica delli Re de Turchi et de fatti loro». 1301 tarihinden başlayarak Osmanlı tarihi olayları özetlenmiştir. XVII. yüzyılda yazılmıştır.

Var. 12 «La lettere da Constantinopoli 16 Fabbraro 1646».

Var. 120 «Copia della lettere scritta dal Sr. Proveditor Bembo dal Zanta Del Sigr. General Grimani 1 feb. 1646».

8. Turchia mss. 694.

«Traduzione delli capitoli del Sgr. Sr. Turco con la Sgr. Ser. mo di Venetia per me-Mathio Marucini-Sultan Suleiman figliuolo de Sultan Selim Sempre Imperator» 11 varak. Sonunda h. 947 yazılmış, 54 paragraf hâlinde tercüme.

Yine o zamana âit olması muhtemel 4 varaklık bir kısım, sipâhiler ve genellikle Osmanlı devleti hakkında balyos ya da Venedik elçileri tarafından yazılmış bir belge.

Filio 21-174 de «Libro primo dei Commentarii della guerra del 1537 con Sultan Suleiman Sigr. de Turchi (fra Sultan Suleiman Imperator de Turchi et la Seremissi-mo Signoria di Venezia).

Aynı yazının daha okunaklı bir kopyası Turchia mss. 780 (1-174) dedir.

9. Turchia mss. 652/7.

Fransız ihtilâli sırasında yazılmış İtalyanca bir yazmadır, Reisül-küttap efendinin Venedik balyosuna yazdığı mektubun İtalyanca tercümesi vardır. Başlığı şöyledir : « Il Rais Effendi al Bailo Frenz Vendremin »

10. Turchia mss. 699

Bu dosyada muhtelif seyahat raporları vardır :

a) « Viaggio a Constantinopoli sec. XVI. ».

Dört sahifelik bir seyahatnâme, sonundan noksan, 22 haziranda (?) İstanbul'a müteveccihen hareketini bildirmektedir.

b) « Viaggio di Constantinopoli per la Turchia ». Bir elçilik heyeti ile hareket eden birisinin tasviri olacaktır.

c) « Viaggio degli ambasciatori Tiepolo e Badoer 1595 ».

d) « 699/15 ve 699/16 belgeleri yine bu niteliktedir. 1565 tarihinde Kandeye Kumandanının durumu hakkında hükûmetine gönderdiği rapordur.

11. Turchia 67

1615 de İstanbul'da Venedik balyosu bulunan Christoforo Valiero'nun Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili mufassal raporu (Relatio) 108 varak.

12. Bu kütüphanenin (Bibliotheca Seminarii Patriarchalis Venetiarum) aynı serisinde Osmanlı İmparatorluğunu ilgilendiren diğer İtalyanca yazmalar şunlardır :

a) Cod. 609 « Discorso sopra l'Imperio di Turco il quali ancor chi sia tiranico et Violatii per esser durabili contra l'opinioni d'Aristototis et invincibili per ragioni naturali » 16 varak.

b) Turchia mss. 912/8.

« Lettere dei Rettori di Dalmazia cose di Dalmazia et Albania 1574, folio 25 - 46 ».

c) Turchia No : 600

Varak. 201 « Relazione della Rota delli Armata Turchesco ceguito li 26 Gion 1656 à Dardanel » 334 varak.

d) Turchia No : 726

« Lettere, Suppliche, Ducali, ed altre varie scrittare fatto in Constantinopoli 1699 ».

V. BOLOGNA, BIBLIOTECA UNIVERSITARIO BOLOGNA.

Bu kitaplıkta, yâni Bologna Üniversitesi kitaplığında bulunan türkçe ve doğu dilleri ile olan yazmalar hakkında özellikle şu eser meşhurdur : Baron Victor Rosen, « Remaques sur les manuscrits orientaux de la collection Marsigli à Bologne, suivies de la liste complète des manuscrits arabes de la même collection, Rome 1885 » (dikkate değer türkçe yazmalar bu eserin 17/22 sahifelerinde belirtilmektedir).

Gerçekten, V. Rosen'in tesbit ettiği gibi, kolleksiyon XVII. yüzyıl sonlarındaki Osmanlı-Avusturya savaşları sırasında İmparatorun yüksek bir memuru ve ordugâhında kumandan olan Alosio-Ferdinando Marsigli'nin Budapeşte ve Belgrad câmilerindeki - bu şehrin işgali sırasında - kütüphanelerden topladığı arapça, türkçe yazmalardan mürekkeptir ve önce M. Talman tarafından Venedik'de 1702 de listesi yazılmış, daha sonra Assemani bunu Bologna Üniversite kütüphanesi kitapları arasında (No : 2951) indeksini yaparak belirtmiştir : « Index Librorum Bibliothecae No : 2951 Marsiglianae Manuscripto Grecorum, Latinorum, Hebraicorum, Arabicorum, Turcicarum et Persicorum Pars Quinta, codices Turcici P. 176-225 ». Bunlara sonradan diğer bu nitelikteki yazmalar da G. Mezzofanti tarafından eklenmiştir : « Catalogo No : 4111, Mezzofanti, catalogo dei Orientalia, lettere 8-12 Codici Turchi : Storia Prossana 149-152 ».

Bu yazmalar 547 arapça, 173 türkçe, 54 farsça, 3 ermenice, 6 ibranice olmak üzere 783 tanedir ki, biz bunlardan görebildiğimiz bazı türkçe yazmaları söz konusu ediyoruz :

1. Bibl. Univ. Codices Turcici Marsiliana.

I. (3608) Atlas Geographicus جغرافية اطلس in folio maximo, 166 harita ; ayrı kâğıtlara yazılmış ve yalnız çizgilerden adları ile haritalar büyük kıt'adaki ciltli sahifeler arasına konulmuştur. Şekillere suret denmektedir : صورت بوسنه . صورت أردل gibi. Başında minyatür var, şöyle başlamaktadır :

« Hâzelkitap imdi bu kitabı Ebülfeth Sultan Mehmed (IV.) Han hazretlerinin evâsıt-ı devletlerinde ve Köprülü-zâde Ahmed (Fâzıl) Paşa hazretlerinin zaman-ı vezâretlerinde elçiyân-ı Felemenk'den ol hinde âsîtâne-i saâdette elçi olan falan Pâdişâh-ı rûy-ı zemîn hazretlerine lisân-ı frenk olmak üzere pişkeş virüb Pâdişâh hazretlerinin dahi nazar-ı inâyetleri taallük ettikte mezkûr kitabın zebân-ı türkiye tercüme olunması murad idüb pes ol vakitte zeban-ı frengîde mâhir Ebûbekr Efendi nâm kimesne cemî' tercümanların bu hususta muâvenetleriyle

deruhte idüp baadehâ bir az müddet mürurundan sonra bittemam tercüme ve جغرافیه اتلاط نامıyla tesmiye ve bundan maâdâ kitâb-ı mezkûrun cây-ı müşkillerini halliçin coğrafya tercümesi yâni جغرافیه اتلاط tercümesi nâmiyle bir şerh-i mufassal ketb ve tahrir olunup baadehâ Pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehnişah-ı cihan-tebâh hazretlerine verildikte bî-nihâye in'âm ve ihsân edüb-makbûl-i hümâyunları olmuştur ve derûn-i kitapta dahi cemî' küre-i arzda ne kadar memâlik ve kilâ? ve ne kadar kasabât ve nâhiye ve ne kadar enhâr ve cûylar ve ne kadar cibâl ve zemîn ki eğer mamûr ve eğer virândır cümlesi isim ve resimleriyle tahrir ve tasvir olunmuştur ...».

2. II. (3609) Noé Efendi Liber Geographicum Ponti

هذا كتاب بحر الاسود والابيض للسيد نوح افندی

Euxini Marisa, Mediteranei

«İşbu kitap Sultan Mehmed'in evâil-i Pâdişahlığında Seyyid Nuh nâm bir efendi gezdüğü vilâyetleri tasvir eyleyip bu kitabı telif eyleyip deniz kitabı isim komuşlardır. Hâliyâ filcümle reisân-ı mâ (ریسان ماء) beyninde istimâl olunur zirâ ekser Bahr-i Esved ve Bahr-i Ebyaz mühim olmağla limanların bulmağičün vaz eylemişlerdir. Ve cemî'i büldân ki eğer mâmur ve eğer harâb resmi içinde resmolunmuştur ve ismi bu cetvelânda şerholunmuştur» folio 107. Baştaki fihristte: Kale-i Boğaz-Hisar, Kale-i Ereğli, Kale-i Sinop... ile başlıyor ve yedinci sahife sonunda «قلعة جزيرة اشكاز» , قلعة جزيرة مرطاد» ile nihâyet buluyor. var. 55 de eşkâli şerh-i Venedik, şehir-i Moran, sonra Ravenna ve Ferrara kaleleri de resmedilmiştir. Karadeniz ve Akdeniz sahilleri muhtasar anlatılmış ve batıya doğru gittikçe daha fazla teferruâta gidilmiştir. var. 107 de جزيرة چاهلیجه , جزيرة کچی ile nihâyet bulmaktadır.

3. III (3610) « هذا كتاب محمدیه تألیف یازیحی محمد اغلی »

Foilo in max. 288; Murad b. Hasan tarafından Cumad II. 1037 de istinsah edilmiştir. Bu kütüphanedeki diğer Muhammediye'ler de şu numaralardadır :

- a) X. (3616) ramazan 1028 de istinsah edilmiş, 233 var.
- b) XV. (3621) 265 varak. كتاب محمدیه
- c) XVI. (3622) 220 varak. كتاب محمدیه
- d) XXII. (3575) 260 varak. كتاب محمدیه

- e) XVIII. (3624) رسالة المحديه 282 varak', h. 1011 de istinsah.
- f) XXXI. (3584) محمدیه تألیف یازیحی زاده 360 varak.
- g) LXXV. (3302) محمدیه 350 varak.
4. IV. (3611) «مسالك الممالك للشریف بن سید محمد بن شیخ برهان الدین» Liber Geographicus fol. 417.

Bu kitabın farsçadan tercümesine III. Mehmed devrinde Gazanfer Ağa'nın delâletiyle, müderrislerden Şerif b. Seyyid Mehmed b. Şeyh Burhaneddin, Eğri Kalesi fethinden ve bu savaşlardan sonra memur olmuştur. Kitabın adı Mesâlik al-Memâlik'dir ve daha ziyade İran memleketlerini tasvir etmekte, tarihî bilgi vermektedir. Güzel minyatürler vardır: Musul, Cezire, Ruha, Sümeysat سیساط, Irak-ı Arab Horasan, İran... Büyük kıt'ada, güzel bir yazı iledir. İçindeki fişte: «3611 Scherif ben Sayed Mohammed ben... Tramites Regionum (Sec. XVII)» yazılmıştır. Anadolu bahis konusu edilmemiştir.

5. V (3612) Reis Piri Liber descrihens mare mediterrand...

«هذا كتاب بحر سفيد و جزيره ها : همشيره زاده رئیس غازی کمال رئیس پیری بن حاجی عبدالله

filoli 144.

6. VII (3614) Miracula Orbis عجایب المخلوقات 260 varak:

«دايره مشتمله على دائرة الارض صغيره يوضح ما اشتملت عليه من الطول والعرض
بامر عثمان شاه من سلالة سلطان ابن سلطان سليم خان»

Görüldüğü üzere, eser, Kununî Sutan Süleyman devrinde Mora, bâzan İnebahtı sancak beylikliklerinde bulunan, Pâdişâhın yeğeni ve Yavuz Sultan Selim'in torunu olan Osman Şah Bey'in emrile yazdırılmıştır. Bâzı konuları şöylece gösterilmiştir :

«مسافات ، صفة الارض وتقسيمها ، ذكر البلدان والاقطار والافاق ، الاعبار ، الأنهار ،
والجزائر ، اوصاف البلدان الى مصر ...»

Birinci sahifeden sonra bir miktar noksandır ki, bu yüzden müellifin veya mütercimnin adı anlaşılammaktadır.

7. XIII. (3619) جواهر التواريخ , Hasan Mühürdar 1069-1080 «Fasl-ı evvel, Fazıl Ahmed Paşa'nın ibtidâ beylerbeyliği havadisinin beyanin-

dadır... hâtime-i kitap feth-i Kandiye'nin beyanındadır, sonunda « تمت قلمه قديه » 157 varak, istinsah tarihi yoktur, tam bir nüshadır. (Talman IV. Cod. Turc., Mezzofanti'de aynı numara ile).

8. XIV. (3620) « Geographia Turcica

« کتاب اطلس ماجور ترجمه سی باب در بیان قسم (آفریقا ، سودان ، مصر ...)
fol. 320 varak numarası yok.

« در بیان اقلیم چین کتاب اطلس ماجور بیانی اوزره که واصفی مارتوسدر علی التفصیل
کشیده سلک مسطور قلوب بو منوال اوزره شرح بیان ایلشدر که ... »

en sonu « فصل الحادی والشرون » dur. Antakya'dan itibaren Anadolu altı sahife kadar yeri işgal eder. Bâzı yerler hakkında tarihî bilgi de verilmiştir. Bursa'nın fethi, eyâletlerin çıkardıkları asker hakkında malûmat vardır.

9. XXIV. (3577) تاج التواریخ لسعدالدین

« Sadeddini Diadema Chronicorum » Başlangıçtan sonuna kadar :

« الی هنا کلامه وکلامنا بالمسک ختامه » ، « تفصیل رحلت سلطان سلیم »

folio 727.

« کتبه ابراهیم بن عبدالله البوسناوی تابع سنان پاشا فی ولایة محروسه مصر وکان
الفراغ عن کتابته فی ست عشر بر جب یوم الخميس سنه ثلاث و تسعين و تسعماية »

Fihristte bütün bahis başlıkları yazılmıştır. Kitabın Saadeddin'in Tâcüttevârih'i olduğuna dâir bir kayıt olduğu gibi, ayrı bir kâğıda yazılmış ve Hasanbey-zâde tarihi olduğu hakkında da bir kayıt bulunmaktadır. Rosen'de de kitabın başlığı « تواریخ آل عثمان » dır ve Kanunî Sulan Süleyman'dan itibaren olayları sene sene kaydediyor; Pâdişâhların bir silsilenâmesini de verdikten sonra h. 974 tarihinde II. Selim'in cülûsunda bırakıyor.

Kitabın ikinci kısmı

« تواریخ شاهن پشین و ملوک متقدمین القاب سلاطین عالیجناب کتاب »

dır. Yazma XVI. yüzyıl yazısıdır.

10. XXVIII. (3581) Fezleke Chronica تاریخ فذله Kâtip Çelebi'nin h. 1000 tarihinden h. 1065 tarihine kadarki olayları kapsayan Fezleke'si LXVI. paragrafta mufassal olarak izah edilmiştir. Sonuncu olay

« ذکر حرکت ابشیر پاشا » ve « احوال مصر » dir. folio 467; güzel bir yazı, matbu her iki cildi ihtiva ediyor. Cildin kenarında kalın yazılarla « تاریخ فذلکه » « تاریخ فذلکه » başlığı mürekkeple yazılmıştır. Talman ve Katalog ayrıntılı açıklama yapmaktadır.

11. XXX. (3583) Liber Medicina في الطلب folio 388.

« وقع الفراغ في ٢٠ ذالحيجه على يد عبدالرحمن بن محمود سنة ٨١٦ »

Bu konudaki diğer yazmalar :

a) LVIII. (3392) كتاب طب fol. 306. h. 977 de istinsah edilmiştir.

b) LXXXVII. (3427) كتاب طب fol. 360.

c) CLXVIII. (3437) في الطب fol. 86.

12. XXXIII. (35 6) Gesta Othmanorum , عيني على رساله سي 50 varak « Rosen s. 18). Kitabın başında yukarıki başlık, istinsah tarihi yok, ancak en eski nüshalardan biri olsa gerektir. İçerisinde daktilo ile « Gesta Othmanorum » yazılmış, sonra içinde başka bir el yazısı ile Aynî Ali Risâlesi olduğu belirtilmiştir. 6 bahsi kapsamaktadır.

13. XXXVII. (3589) كتاب قصة حمزه نامه fol. 280. h. 1060 da istinsah edilmiştir.

14. a) XLIV. (3595) « هذا كتاب منافع الناس من كلام درويش ندائي »

b) XCIV. (3331) « هذا كتاب منافع الناس كلام درويش ندائي » fol. 138 h. 1062 de istinsah edilmiştir.

c) XCI. (3462) Miscellanea « تجليات محمد افندي » fol. 128. Visi-ony Macmud Efendi, h. 1010 da yazılmıştır.

15. LXII. (3295) « مناقب حاجي بكتاش الخراساني » fol. 95.

Başlığı :

« هذا كتاب مناقب حضرت خنكاز حاجي بكتاش الخراساني قدس الله سره العزيز »

Eski bir yazma, harekesiz, kırmızı mürekkeple farsça başlıklar var. Hoca Ahmed Yesevi'den uzun boylu bahis vardır. İçindeki fişi şöyledir: « Hagi Bechitas Chorasanensis qui fuit Janizzerorum Institutör (sec. XVII. ?) ».

16. LXIV. (3463) «مجموعه ، رسالة مجموعة النصائح في الفضائل و الرذائل»
fol. 203.

- I. « هذا رسالة مجموعة النصائح »
- II. « هذه رسالة عدم جواز اخذ الاجرة على القراءت و به »
- III. « مقام معرفة حور و قصور جنت ولدان »
- IV. « هذا كتاب مقصد اقضاويه »
- V. « كتاب مقالات حاجي بكتاش ولى »
- VI. « رسالة مجموعة القياسيه لابن كمال باشا »
- VII. « اسرارنامه شيخ الهى »

17. CIX. (3311) Liber Historicy « في سبب سفره و فتح قلعه قانجه »
h. 1079 da Veziri âzam ve serdar Ahmed Paşa (Rosen s. 17, petit cahier, contenant l'histoire des années 1048-1098). Liber historicus in dous tractatus divisus :

- I. De causa belli Polonici (a. 1672).
- II. De ultima obsidionae Viennae Austriae (a. 1683).

Gerçekten bu yazma iki risâleden mürekkeptir; birincisi 6 sahifelik Leh seferi ve Kamaniça fethi, ikincisi ikinci Viyana muhasarasının uzun boylu anlatılması ve Merzifonlu Mustafa Paşa'nın katli olayıdır.

18. CL. (3350) « کتاب شرف الانسان از تألیفات لامى » fol. 230. Küçük boy ve XVI. yüzyıl yazısı; müellif h. 933 de 55 yaşına geldiğini ve inzivaya çekilerek bunu yazdığını anlatıyor. Kitap h. 1005 de başkasının mülkiyetine girmiştir.

19. CLXI. (3358) Codex Strationicus sive military fol. 56. Yeniçeri bölüklerinin alâmetlerini, resimleri ve türkçe izahat. Meselâ, yıldızlı sîm top, beşinci cemâat yarısı kırmızı ve yarısı beyaz... kırmızı servi onbirinci bölük ve kırmızı servi resmi, siyah makas kırk birinc ibölük ve siyah makas resmi, otuzuncu bölük kırmızı minâre ve resmi, kırk beşinci bölük ... توکلت على الله

20. Bologna, Bibl. Ünivers. (Mezzofanti).

Lettere No : 8 (3368) Sei lettere in Turco, scritte nelle anno 1007 dell Egira da Veli Efendi a deversi grandi delli Impero Ottomano. XVI. yüzyıl sonu ve XVI. yüzyıl başlarına âit muhaberât suretleri, bir

münşeât mecmuası şeklindedir. Rosen ve Talman bu mektupların kimden kime hitâben yazıldığını ayrı ayrı belirtmişlerdir. Bu mecmuada diğer bir kısım bir kasidedir :

« قصيدة قوامی در علم بیان و انواع معلومات »

21. Bologna, Bibl. Univer Codici Turchi, Rosen (3370), (Flügel II, 193) « رسالة تواریخ الملوك ، تاریخ فانی »

I. Mîr Ali Şîr Nevâî'nin Tevârih-i Mülûk risâlesini Çağataycadan, Osmanlı Türkçesine çeviren Hızır Fenâî'nin tercümesi, 50 varak.

Sonunda :

« تحریراً فی تاریخ خاص شهر جمادی الاول سنه ۹۸۹ تمام شد کتاب تاریخ فی یدالفقیر

الحقیر انی کسار (!) صدرالدین بن قاضی شکر الله الذر فولی »

II. Yahyâ (Göriceli) divânı.

Bir başlığı « Güzide-i âl-i Osman sâhibkıran-ı zamân Süleyman Hanın alelicmâl vasf-i cemâli ; sonunda yine Sadreddin b. Kadı Şük-rullah al-Dizfûlî'nin Cumad I. 989 da bitirdiği beyan olunmaktadır.

22. Codici Turchi, Rosen (3459)

I. 20 mecliste îman, tevhid, vuzû, tekbir v. s. den bahşeden ve kendisini vezir Mûsâ Paşa haremindeki gilmanlardan biri olarak tanıtan Hüseyin b. Mustafa'nın eseri, tarih yoktur. 100 varaktan fazladır.

II. Gazavât-ı Kanije « غزوات قنیزه », başlığı :

« Bu kitap, Gazi İbrahim Paşa ile Kanije'yi fetheden Tiryaki Hasan Paşa hazretlerinin nice muhasara olunup nice öldüğün ve ittükleri gazâları ve kerametleri filcümle beyan ider.

Sonunda : « کتاب الحروف احمد ابن الحاج احمد افندی ۱۰۷۹ »

III. Bâzı ruznâmeler, cedveller v.s.

23. Cod. Turchi, Rosen (3582) « Une histoire Poétique de Muhammad, le prophète, sans titre, Manuscrits précieux par son ancienneté, car il date de l'an 890 ».

Harekeli eski bir yazma, bâzı notlar var, sonunda :

« ... علی یدالعبد الفقیر المحتاج الی رحمت الله تعالی صفا بن مصطفی ابن سکید حاجی ۸۹۰ »

Kapak sahifesinde :
 « و نام هذا الكتاب عاشق پاشا يسر الله تعالى . . . و تصحيحه و ختمه و وقفه لمرضاه
 و لروح رسوله العبد الضعيف المحتاج الى ربه الودود الشيخ عبدالرحمن بن محمود سنة
 ستين والف »

24. Cod. Turchi, Rosen (3603) « مفتاح الجنة »
 « Traité parénétiq, traduit de l'arabe par ordre de پاشا لولو divisé
 en Meclis, copié en 1077 ».

Sondan 33 varak başka bir yazı ile dir. Sonunda :

« كتبه الفقير حسين بن رجب في اواسط شهر جمادى الاول ١٠٧٧ »

Baştan var. 2. de :

« اما بعد بو ضعيف دو عاجى قول حق تعالى نك رحمتنه راجى و مغفرتنه ساعى أحمد
 داعى اضلح الله شانه . . . بو كتابكم مشتملدر تفسير و احاديث و امثال و لطايف و حكايت
 بنوك ترجمه و تأليفنه سبب باعث اولان مخدوم معظم مكرم محترم ولى الايادى و النعم
 صاحب الخيرات و افرالمبرات مرضى الاخلاق . . . لولو پاشا ادام الله توفيقه بو بيجاره دعا
 كويدن التماس كم بو كتاب عرب دلندن ترك دلنه دندردم تا اوقيانلره فائده طوتمق آسان
 اوله . . . ودخى ادنى مفتاح الجنة قودم يعنى اچماغك كليدى . . . او جاق سكردر بو كتاب
 دخى سكر ترتيب ازرنه ترتيب ايلدم »

25. Cod. Turchi, Rosen (3607) folio 122. نوعى، نتائج الفتون و محاسن المتون.

Kapak sahifesinde :

« تاريخ عون حقيه آلندى تبريز »

Sonunda : « كتبه الفقير محمد بن جعفر فى ادرنه »

26. (Mezzofanti) Lettere No : 11 (3615)

« Copia di lettere scritte da persone che occupavano qualche
 Carica dello Stato in Carattere divanico » XVII. yüzyıla âit.

27. Cod. Turchi, Rosen, (3627)

« Grand poéme religieux, sans commencement ni fin, divisé
 en 10 Dâsitân ».

Yazma çok eskidir, Âşık Paşa divanı olabilir. (krş. Flügel I. 615;
 Pertsch No : 206).

Harekelidir, XV. yüzyıl yazısına benzer. Dil tarihi bakımından incelenmeye değer. Ancak başı ve sonu eksiktir.

28. Bologna, Bibl. Univers, Cod. Turc. (M. Talman).

1. Codex Continuate Successionis سلسله نامه

« راقه الفقير حسين المصور تكمياً في غره محرم سنه اربع و مائه والف »

29. Cod. Persis (M. Talman, s. 25) cod. XIX.

« Persicum miscellaneum in quarto majori ».

30. Cod. Persis (M. Talman, S. 27) Cod. XXII.

Politica Moralia.

« كته الفقير مصطفى ابن الحاج ولي القرمانى القاضى في يوم السبت أوائل شهر رجب »

سنه ثلث وستين و ثمانمائه ١٦٦٣ »

(Devam edecek)